

Zpráva z konference konané ve dnech 24. a 25. dubna 2019 na Filozofické fakultě JU v Českých Budějovicích

Ve dnech **24. a 25. dubna 2019** se na půdě Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích konala **závěrečná konference** v rámci projektu **"Aus der Tradition in die Zukunft. Das sprachlich-literarische Erbe Ostbayerns und Südböhmens als Fokus universitärer Zusammenarbeit/ Od tradice k budoucnosti. Jazykově-literární dědictví Východního Bavorska a jižních Čech jako fokus univerzitní spolupráce"**, realizovaného v Programu přeshraniční spolupráce Česká republika – Svobodný stát Bavorsko Cíl EÚS 2014-2020.

Konferenci slavnostně zahájili prof. PhDr. Alena Jaklová, CSc., a Prof. Dr. Rüdiger Harnisch: bok po boku v partnerském duchu společného projektu a v obou jazycích přivítali spolupracovníky projektových týmů, studenty a studentky obou univerzit i celou řadu hostů. Protože je konference jedním z hlavních výstupů projektu a celý projekt de facto uzavírá, nesl se první den ve znamení bilancování. Oba řečníci vyzdvihli přátelskou a plodnou atmosféru, která jednání týmů provázela od prvního pracovního setkání, efektivní a hladce probíhající komunikaci, řadu kvalifikačních prací, které v průběhu projektu vznikly, ale především opravdu příkladnou spolupráci, „zhmotněnou“ ve společné publikaci *Aus der Tradition in die Zukunft / Od tradice k budoucnosti*. Kniha, ještě vonící tiskařskou černí, tak mohla být při této příležitosti podle české tradice „pokřtěna“ společným přípitkem. Při pohledu na opravdu zdařilou a krásnou publikaci opadl veškerý překladatelský stres posledních měsíců i neustálá deadlinová hrozba posledních týdnů a zůstala pouze sdílená - tedy dvojnásobná - radost ze společného díla. Slova se ujali i nakladatelé Ing. Petr Lachmann a Ing. Jarmila Lachmannová, chválili publikaci jako

jeden z nejzajímavějších kousků svého edičního programu a poděkovali autorům za vynikající spolupráci při závěrečných korekturách.

Prof. Dr. Klaus Wolf (Augsburg), jeden z recenzentů knihy, řekl několik slov k jednotlivým příspěvkům a ocenil především jejich mezioborovou a tematickou šíři i silnou vazbu k regionu. Druhý recenzent, prof. PhDr. Leoš Šatava, CSc., se konference bohužel nemohl osobně zúčastnit, proto prof. Alena Jaklová přečetla alespoň vybrané pasáže z jeho posudku. V dalším průběhu slavnostní akce pak prof. Wolf představil svou monografii *Bayerische Literaturgeschichte. Von Tassilo bis Gerhard Polt*, která vyšla teprve nedávno a kterou právě prezentuje v řadě německých měst v rámci autorských čtení.

V závěru dne se členové projektových týmů setkali v reprezentativním ambiente hotelu Budweis na společné večeři.

Druhý den konference byl zasazen do většího rámce: konal se v posluchárně Filozofické fakulty JU, která byla zaplněna do posledního místa! Protože přijela řada nových hostů, zahájili prof. PhDr. Alena Jaklová, CSc., a prof. Dr. Rüdiger Harnisch i tento blok konference prezentací společné publikace a bilancí tříleté spolupráce obou univerzit v rámci společného projektu. Přítomen byl i děkan Filozofické fakulty Jihočeské univerzity doc. PhDr. Ondřej Pešek, Ph.D., který jménem fakulty vyjádřil poděkování za řešený projekt i organizaci konference a srdečně přivítal všechny účastníky.

Dopoledne i brzké odpoledne bylo věnováno jednotlivým tématům zkoumaným v rámci projektu, jejichž nejzajímavější aspekty a výsledky prezentovali jednotliví řešitelé během krátkých příspěvků.

Prof. PhDr. **Alena Jaklová**, CSc. (České Budějovice) hovořila ve svém příspěvku s názvem **Jazyková situace v příhraniční oblasti jižních Čech** o komunikačních důsledcích česko-německých kontaktů v historii českých zemí a způsobu, jak se tyto kontakty promítly do současné jazykové situace. Úvodem definovala pojem „jazyková situace“ jako situaci jazyků fungujících v jednom státním útvaru, v němž žijí různé národy a národnosti. Zmínila také vzájemný vliv češtiny a němčiny v důsledku dlouholetého soužití obou etnik jimi hovořících, projevující se v češtině nejen řadou přejatých slov, ale také zvýšenou frekvencí německých příjmení i jmen místních a pomístních. Výzkum provedený v rámci projektu byl vymezen časově (tři fáze 20. století: období před druhou světovou válkou, padesátá léta 20. století a současnost) i geograficky (příhraniční oblast jižních Čech mezi městy Volary, Prachatice, Netolice a České Budějovice). Na základě konkrétních údajů získaných z archivních materiálů byla doložena četnost německých příjmení užívaných obyvateli obcí Prachatice, Volary a Netolice i jejich procentuální zastoupení v příjmeních všech obyvatel daných lokalit. Vzhledem ke skutečnosti, že ve všech zkoumaných lokalitách jižních Čech existuje (i v současnosti) vyšší frekvence německých příjmení než v

celostátním průměru, se zdá, že společná česko-bavorská tradice nadále přetrvává ve složce kulturní, zejména jazykové.

Markéta Ederová, M.A., (České Budějovice) se ve svém příspěvku **Příjmení německého původu v Českých Budějovicích ve 20. století** soustředila především na České Budějovice jako zcela speciální místo setkávání českého a německého etnika. Podíl německy mluvícího obyvatelstva zde byl vždy velmi vysoký, po dlouhou dobu tvořilo většinu, ale i jako menšina mělo relativně vysoký procentuální podíl. V této souvislosti hovořila M. Ederová o specifické jazykové varietě tzv. *Budvajzrů*, jakési „hermafroditické“ české variantě němčiny, jejíž slovní zásoba byla z velké části německá, ovšem s výrazně českou výslovností a intonací a nesčetnými interferencemi v oblasti syntaxe, která určitým způsobem zrcadlí dávný smíšený charakter jihočeského pohraničí. Ze tří zkoumaných časových období bylo vyzdvíženo především první, protože archivní materiály, z nichž byl sestaven korpus jmen, skýtají nepřehledné množství zajímavých údajů odkazujících k souvislostem mezi národností, jazykem a jménem (příjmením). Závěrem bylo představeno několik areálově specifických příjmení se zajímavou etymologií a jejich četnost byla ilustrována přehlednými mapkami.

Sára Špeciánová, B.A., (Pasov) se ve svém příspěvku **Přejmenování názvů obcí v Československu po druhé světové válce** věnovala motivaci a různým postupům při počesťování německých jmen. Krátce přiblížila práci jazykových komisí v meziválečném období, která tvořila podklad pro počesťování místních jmen po druhé světové válce. Zdůraznila funkci toponym jako národně-politické výpovědi, zde v konkrétním kontextu poválečné historie, a dobových výzev k „odgermanisování republiky“. Podrobně se věnovala průběhu přejmenovávacích akcí a roli různých institucí jako aktérů v tomto procesu.

Příspěvek uzavřel ucelený přehled různých postupů při počestřování německých místních jmen ilustrovaný příklady z projektového území.

Místní jména mezi Pasovem a Českými Budějovicemi byla tématem další lingvistické přednášky, kterou přednesl **dr. Wolfgang Janka** (Pasov). Do obecnějšího rámce toponomastického výzkumu a jeho cílů, o kterých se zmínil úvodem, zasadil konkrétní projektovou práci, která spočívala ve vypracování obsáhlého korpusu 44 místních jmen. Ke každému toponymu jsou přiřazeny veškeré jeho známé historické podoby (včetně archivních dokladů) i doložené nářeční tvary. Heslo je vždy doplněno také podrobným výkladem resp. určením jednotlivých částí názvu a jeho původního významu. Jako příklad takového hesla bylo představeno místní jméno Čakov / něm. Groß-Čekau, známé od 13. století (první písemná zmínka) a reprezentující poměrně často zastoupený typ toponyma odvozeného pomocí posesivního sufiku od vlastního jména osobního. Závěrem se dr. Janka věnoval různým specifikům česko-německého jazykového kontaktu a rozmanitým způsobům integrace místních jmen do sousedního jazyka.

V literárněvědné části představil **doc. Dr. habil. Jürgen Eder** (České Budějovice) svá **Prolegomena k pokusu o zpřístupnění literárního regionu** – tedy způsob, jak je možno „pročíst“ se prostorem, a zároveň způsob, jakým prostor vstupuje do literatury a podléhá transformaci. Zmínil řadu slavných literárních topografií a zdůraznil tak skutečnost, že „vyměřování světa“ je funkcí literatury již od samého počátku její existence: homérovská Trója, Ovidiova Tomis, Cervantesova La Mancha, Shakespearův Helsingör, Goethův Výmar, Heinův Harc, Lübeck Thomase Manna, Joyceův Dublin. Literární historie je odjakživa také historií románových scén, míst, krajin či měst. Odborná diskuze se týká především otázky, jak moc „volná“ může být transformace reality v literárním díle či jakou míru svobody má čtenář při její interpretaci. Proměna paradigmatu zvaná *spatial turn* pak přinesla zvýšenou pozornost věnovanou konstruktivnímu charakteru (literárního) prostoru a různým konceptům prostorovosti v literatuře. Doc. Eder dále představil hlavní otázky, kterým se v rámci projektu při svém výzkumu literárních děl, motivů a autorů v česko-bavorském příhraničí věnoval: identifikaci politických a kulturních systémů s prostorem či aspektu hranic/předělů/vymezování (se) jako teritoriální, metaforické a výzkumné kategorie. Exemplární analýzy byly věnovány dílu Franze Kafky, Jaroslava Haška, Adalberta Stiftera a Anny Wimscheider.

V posledním z příspěvků přednesených na konferenci byly představeny další dva hlavní výstupy projektu: **Dvojjazyčná databáze a mobilní aplikace. Alois Dicklberger, M. A.**, (Pasov) se úvodem zmínil o skutečnosti, že jsou multimediální techniky a obsahy dnes všudypřítomné a nepostradatelné, a to i v oblasti vědy - jak ve výzkumu samotném, tak při prezentaci a zpřístupňování jeho výsledků. Podrobně a srozumitelně popsal a na velké obrazovce názorně předvedl rozmanité funkce obou aplikací, způsoby zpřístupňování informací uživatelům i možnost plánování trasy podle míst, ke kterým jsou k dispozici výsledky projektového výzkumu.

